

Розвиток фінансових відносин

Кембо М. БВАНА,
Балеке МОЗЕС

**ВПЛИВ ПРОЦЕДУР, ЩО ПЕРЕДБАЧАЮТЬ
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ
З КРЕДИТНО-ДОВІДКОВИХ БЮРО,
НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ:
НА ПРИКЛАДІ ОКРЕМИХ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У ТАНЗАНІЇ**

Резюме

Досліджено вплив процедур, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, на ефективність кредитних портфелів окремих комерційних банків Танзанії. Застосовано крос-секційний дизайн дослідження для аналізу даних, зібраних за допомогою анкетування та інтерв'ю у 95 респондентів із обраних комерційних банків. У результаті дослідження виявлено позитивний і значущий зв'язок між використанням процедури надання доступу до кредитів та ефективністю кредитних портфелів у цих банках ($\beta = 0,835$, $p = 0,000$). Також виявлено наявність позитивного зв'язку між ефективністю кредитних портфелів та процедурами схвалення кредитів ($\beta = 0,789$, $p = 0,001$) і процедурами контролю якості ($\beta = 0,768$, $p = 0,002$). Усі результати статистично значущі на рівні 5%. Зроблено висновок, що використання послуг бюро кредитних довідок дає змогу банкам та іншим позикода-

© Кембо М. Бвана, Балеке Мозес, 2024.

Бвана Кембо М., PhD, старший викладач, кафедра бухгалтерського обліку, Коледж бізнес освіти, м. Додома, Танзанія. Емейл: kembo.bwana@gmail.com

Мозес Балеке, науковий співробітник (дослідник), кафедра бухгалтерського обліку, Коледж бізнес освіти, м. Додома, Танзанія. Емейл: balekemoses6@gmail.com.

вцям оцінювати потенційних клієнтів, моніторити їхні фінансові показники та керувати боргами, які могли у них накопичитися. Уряду Танзанії рекомендовано тісно співпрацювати із зареєстрованими на фондових біржах комерційними банками та іншими фінансовими установами з метою забезпечення дотримання правових вимог, зокрема політик і процедур, що полегшують перевірку та моніторинг клієнтів на початкових етапах процесу кредитування, шляхом використання процедур, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, для покращення рішень про надання кредитів.

Ключові слова:

банки, бюро кредитних довідок, кредитний портфель.

Класифікація за JEL: G21, D82, O55.

1 формула, 3 таблиці, 25 джерел літератури.

Постановка проблеми

Кредитно-довідкове агентство, або бюро кредитних історій, – це система, яка збирає персональну кредитну інформацію від фінансових установ, з якими вона має взаємовідносини. Отримані дані агрегуються й інформація у формі звіту надається за запитом компаніям-учасникам системи для проведення кредитного оцінювання та визначення кредитного рейтингу (Alloyo, 2013). Кредитно-довідкове бюро (Credit Reference Bureau – CRB) накопичує фінансову інформацію з багатьох джерел і надає інформацію про споживчі кредити окремих споживачів для використання відповідно до різноманітних функцій (Chandler & Coffman, 1979). Концепція агентств кредитної звітності застосована на практиці у 1860-х роках у США, де торговцям було потрібно відстежувати своїх клієнтів, яких вони підозрювали у неплатоспроможності. З розвитком технологій і зростанням обсягів торгівлі, компанії, що займалися збором кредитної інформації, вдосконалювалися (O'Sullivan & Sheffrin, 2003).

В Африці з метою вирішення проблеми високого рівня дефолтів, що загрожували багатонаціональним банкам, які функціонують в африканських країнах, створено кредитно-довідкове бюро Credit Reference Bureau Africa (як CRB Africa) для надання послуг з визначення кредитного рейтингу та обміну інформацією (див. вебсайт CRB Africa адресою: www.crbafrica.com). CRB Africa спеціалізується на створенні та забезпеченні функціонування розроблених відповідно до норм конфіденційності механізмів обміну кредитною інформацією в межах «закритої групи користувачів» для фінансових секторів країн Африки (Tumusiime-Mutebile, 2011). У Східній Африці Уганда є першою країною Східноафриканської спільноти (The East African Community – EAC), де створено приватне кредитне бюро Compuscan Company, яке розпочало діяльність у травні 2008 р. Керівник Центрального банку Уганди у промові зазначив, що до діяльності бюро залучені усі контрольовані фінансові установи, у т. ч. комерційні банки, кредитні установи та депозитні мікрофінансові установи (Tumusiime-Mutebile, 2011). У Кенії концепція кредитно-довідкового бюро (credit reference bureau – CRB) набула нормативно-правового закріплення у «Положенні про банківську діяльність (кредитно-довідкове бюро)», опублікованому в 2008 р. Правилами передбачено, що ліцензування та нагляд за діяльністю кредитно-довідкових бюро здійснює Центральний банк Кенії, при якому є «закрита група користувачів» для обміну кредитною інформацією між установами (Ng'ang'a, 2015).

У Танзанії першим ліцензованим бюро кредитних довідок було Creditinfo Tanzania, яке отримало ліцензію на операційну діяльність від Банку Танзанії у червні 2013 р. Його основна діяльність полягає у наданні кредитної інформації і пропонуванні послуг на кожному етапі життєвого циклу клієнта. Ці послуги допомагають банкам та іншим позикодавцям оцінювати потенційних клієнтів, контролювати їхні фінансові показники і керувати боргами, які вони могли накопичити. Бюро збирають дані з якомога більшої кількості джерел, перетворюють їх на аналітичну інформацію та надають доступ до неї користувачам, які мають законні підстави використовувати її у процесі прийняття бізнес-рішень. Крім того, кредитно-довідкове бюро допомагають фінансистам проводити оцінювання кредитоспроможності позичальників, їхньої здатності повернути позику, впливу процентних ставок та інших умов надання позики. Фінансові установи можуть отримати доступ до цієї інформації лише за наявності законодавчо визначених підстав для оцінювання кредитоспроможності позичальників (O'Sullivan & Sheffrin, 2013). Згідно з Положенням про банківську діяльність (кредитно-довідкове бюро) 2008 р., інформація, якою мають обмінюватися банки, містить будь-які відомості про клієнта щодо його непрацюючих кредитів (NPL), а також будь-яку іншу несприятливу (негативну) інформацію щодо клієнта (Alloyo, 2013). З іншого боку, зареєстровані на біржі комерційні банки – це банки, які розмістили свої акції через фондові біржі, де кожна акція становить частку власності у комерційному банку. Потім ці акції можуть купувати та продавати інвестори, вони можуть збільшуватись чи зменшуватись у ціні залежно від попиту.

Фінансові установи мобілізують кошти населення та вкладають їх переважно у фінансові активи, такі як депозити, позики та облігації, а не в матеріальні об'єкти власності. Більшість фінансових установ займаються кредитуванням і мобілізацією заощаджень і відіграють значну роль у наданні різноманітних продуктів і послуг кредитування та розміщення заощаджень (Namara, 2011). Незважаючи на свою критично важливу роль, кредитування завжди було пов'язане з труднощами, особливо у середовищах із слабкими механізмами забезпечення виконання вимог права чи судів і з ускладненим доступом до інформації про здатність і готовність заявників повернути позику, зокрема тому, що багато із них ніколи раніше не отримували кредитів та не мають можливості передати майно як заставу, як гарантії їх погашення (див. Navajas et al., 2003; Conning & Udry, 2007, цит. у Alloyo, 2013).

Ефективні кредитно-довідкові бюро відіграють головну роль в управлінні ризиками, оскільки, збираючи інформацію про кредитні історії клієнтів та інші фінансові дані, вони сприяють покращенню процесу прийняття рішень (Gaiho, 2013). До запровадження кредитно-довідкових бюро позикодавці не мали прямого доступу до кредитних історій потенційних позичальників і тому їм було складно оцінювати кредитні ризики потенційних клієнтів, що уповільнювало процес ухвалення рішень та робило кредитування більш ризикованим.

Останнім часом інтерес до кредитно-довідкових бюро зростає в усьому світі. На думку Векс (2007), збільшення обсягів обміну інформацією через кредитно-довідкові бюро дає змогу більш обґрунтовано оцінювати кредитний ризик, збільшує доступ до кредитування для тих верств населення, яким зазвичай надавались у недостатньому обсязі, забезпечує більш широкий і об'ємний доступ до капіталів для малого бізнесу та підприємців, а також дає змогу приймати кращі рішення щодо кредитування, що веде до зниження кількості дефолтів за кредитами. Існування кредитно-довідкових бюро сприяє розширенню кредитного ринку, зниженню відсоткових ставок і рівня дефолтів за борговими зобов'язаннями, зростанню прибутковості та конкурентоспроможності галузі (Alloyo, 2013).

У праці Kasanda et al. (2013) стверджується, що завдяки кредитно-довідковим бюро позикодавці в Танзанії отримали можливість здійснювати оцінку кредитних ризиків потенційних клієнтів. Це забезпечило більшу швидкість прийняття рішень щодо кредитування та знизило ризиковість операцій, оскільки позикодавці отримали вільний доступ до кредитних історій потенційних позичальників. Хоча мова йде як про корпоративних, так про індивідуальних позичальників, очікується, що найбільшою мірою це позначиться на кредитуванні фізичних осіб, особливо на ринку мікрофінансування, де позикодавці можуть не мати доступу до фінансових звітів, інформації про заощадження чи кредитних історій позичальників, на відміну від ситуації з корпоративними позиками чи кредитами клієнтів традиційних банків. Це питання привернуло увагу науковців, які досліджували ефекти від використання кре-

дитних звітів з кредитно-довідкових бюро. Зокрема, Shisia et al. (2014), Ng'ang'a (2015), Murimi (2017) та Kaugi (2020) вказували, що кредитно-довідкові бюро мали негативний вплив на ефективність кредитування й обсяги непрацюючих кредитів. Незважаючи на отримані результати, все ще бракує інформації та досліджень щодо впливу звітів з кредитно-довідкових бюро на показники ефективності кредитних портфелів зареєстрованих на фондовій біржі комерційних банків у Танзанії. Фінансові установи у Танзанії намагаються подолати погіршення якості своїх кредитних портфелів. Водночас у деяких банках, таких як Tanzanian Women's Bank і China Commercial Bank, запроваджено тимчасову адміністрацію в зв'язку з їхньою неспроможністю виконати вимоги щодо достатності капіталу та відновити фінансову стабільність.

Іншими банками-банкрутами були Delphis Bank у 2003 р., а також Karadha Company Ltd у 2000 р., First Adili (T) Ltd у 2000 р. та Bank Ltd у 2000 р. (Ernst & Young, 2021). З огляду на обмежений характер чи цілковиту відсутність досліджень, у яких вивчався би вплив кредитно-довідкових бюро на ефективність кредитного портфеля з позицій досвіду Танзанії, мета роботи – заповнити цю прогалину та дослідити вплив процедур, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, як інструменту стратегічного контролю, на ефективність банків, зокрема на ефективність кредитних портфелів, зареєстрованих на фондовій біржі комерційних банків у Танзанії.

Огляд літератури

Питання ефективності кредитування та актуальності кредитно-довідкових бюро в різних країнах досліджено в багатьох працях. Наприклад, у Gitahi (2013) оцінено вплив діяльності кредитно-довідкових бюро на скорочення рівня непрацюючих кредитів (NPL) у комерційних банках Кенії. Щоб з'ясувати, чи мали кредитно-довідкові бюро значущий позитивний вплив на рівень непрацюючих кредитів у комерційних банках Кенії, у дослідженні застосовано регресійний аналіз і t-критерій Ст'юдента. Результати підтвердили наявність такого зв'язку: рівень непрацюючих кредитів знижувався в середньому на 4% щороку з часу створення кредитно-довідкових бюро.

Каго (2014) досліджував вплив послуг кредитно-довідкових бюро на фінансові показники депозитних мікрофінансових установ у Кенії. У дослідженні використовувався івент-аналіз для оцінювання рентабельності активів за період, що охоплював два роки до та п'ять років після часу створення кредитно-довідкового бюро у 2009 р. У роботі застосовано модель лінійної регресії для перевірки зв'язку між рентабельністю активів і щорічною кількістю позичальників, відомості щодо дефолту за зобов'язаннями яких переда-

валися до кредитно-довідкового бюро. Результати дослідження показали, що ефективний обмін кредитною інформацією важливий не лише для особистого процвітання, а й для загального економічного зростання країни. Дослідження встановило, що рейтингування за показниками фінансових результатів, отриманими на основі обміну кредитною інформацією, дозволяють як фінансовим установам, так і небанківським організаціям (таким як роздрібні торговці, телекомунікаційні та комунальні компанії) отримувати доступ до кредитних історій позичальників. Це дає змогу їм обирати клієнтів та встановлювати на свої послуги диференційовані ціни, що забезпечують покриття ризиків.

У праці Kimani (2015) здійснено спробу визначити вплив кредитно-довідкових бюро як стратегії на рівень ефективності кредитування у Комерційному банку Африки (Commercial Bank of Africa). На основі як первинних, так і вторинних даних зроблено висновок, що кредитно-довідкові бюро використовуються для надання інформації про кредитні історії фізичних чи юридичних осіб, обміну результатами аналізу кредитної інформації, зберігання та поширення інформації від кредиторів про кредитні зобов'язання позичальників, створення звітів за запитом позичальників, надання допомоги у виявленні осіб, які систематично допускали дефолти за кредитами, а також для надання інформації про кредитний рейтинг чи скоринг клієнтів. Операційні витрати, пов'язані з проведенням перевірок дью ділідженс, як правило, перекладаються, прямо чи опосередковано, на клієнтів.

Osoro et al. (2015) досліджували вплив бюро кредитних довідок на ефективність банків у м. Елдорет, Кенія, впродовж 2005–2011 рр. Дослідження виявило, що найбільше дефолтів відбулось у 2008 р., а найменше – у 2010 р., коли було оголошено дефолти лише за 15,9% кредитів. Крім того, більшість (96%) забезпечених заставою кредитів були довгостроковими. Результати також показали, що в середньому 48% заборгованості на момент дефолту було погашено протягом 1 року, а 62% – протягом 2 років після дефолту. У середньому найбільшу частину відшкодованих коштів стягнуто в перший рік після дефолту, а загальна сума відшкодувань зменшувалася кожного наступного року.

Дослідження побудовано на теорії кредитного раціонування Фраймера і Гордона (Freimer and Gordon, 1965), відповідно до якої асиметрична інформація призводить до кредитного раціонування, оскільки кредитори не можуть відрізнити «хороших» позичальників від «поганих». Однак цей переважний погляд не позбавлений критики. Зокрема, de Meza and Webb (1987) рішуче заперечують такий висновок, стверджуючи, що асиметрична інформація на кредитних ринках може призвести до протилежного результату – надлишку кредиту (надмірного кредитування). Банки функціонують тому, що вони, на відміну від інших інвесторів, здатні більш ефективно перевіряти й контролювати позичальників (Allen & Santomero, 1997). Вони спеціалізуються на зборі та обробці приватної інформації (Freixas & Rochet, 1999). Маючи можливість

керувати грошима та депозитними рахунками, банки володіють надзвичайно важливою стратегічною інформацією про надходження й витрати фірм та траєкторії їхнього розвитку (Diamond & Rajan, 2001).

Більш цікавим є кредитне раціонування в умовах ринкової рівноваги – коли кредитний ринок відображає всю наявну публічну інформацію і коли попит на кредити за даною відсотковою ставкою все ж залишається вищим, ніж пропозиція. Stiglitz and Weiss (1981) довели, що кредитне раціонування виникає, коли банки встановлюють одну й ту саму відсоткову ставку для усіх позичальників через те, що вони не можуть розрізнити між надійними і ненадійними позичальниками, а проведення досконалого скринінгу позичальників занадто дороге. Обидва припущення надміру спрощені й не зустрічаються у реальному світі. Банки все ж таки можуть певною мірою диференціювати своїх позичальників. Крім того, банки працюють з більш ніж двома типами позичальників і встановлюють більш ніж одну відсоткову ставку для усіх клієнтів. Позичальники з високим рівнем ризику сплачують вищу відсоткову ставку, що знижує імовірність виникнення кредитного раціонування. Однак, оскільки банки не можуть ідеально точно диференціювати позичальників, а їх досконалий скринінг неможливий, кредитне раціонування все-таки можливе.

Згідно з Stiglitz and Weiss (1981), негативний відбір (а отже, кредитне раціонування) може відбуватися навіть в умовах, коли банки вимагають забезпечення кредиту заставою. Вчені стверджують, що позичальники з низьким рівнем ризику в середньому очікують отримувати нижчу норму дохідності. Таким чином, з часом вони стають менш заможними, ніж позичальники з високим ризиком. Тому позичальники з низьким рівнем ризику не мають можливості надавати додаткове майно у заставу. Отже, підвищення вимог до застави може мати такий самий негативний ефект відбору, як і підвищення процентних ставок. Навпаки, Bester (1985) стверджує, що банки пропонують лише ті контракти, в яких одночасно врегульовані питання як процентних ставок, так і вимог до забезпечення кредиту заставою.

Теорія кредитного раціонування може бути застосована до цього дослідження, оскільки у ньому науковці доводять, що проблему асиметричної інформації, яка приводить до кредитного раціонування через нездатність позикодавців розрізнити «хороших» і «поганих» позичальників, можна мінімізувати (Allen & Santomero, 1997). З огляду на те, що функціонування банків обумовлене їх порівняно кращою здатністю перевіряти та контролювати позичальників шляхом збору приватної інформації, мета цього дослідження – з'ясувати, чи впливають обмін інформацією, ефективна перевірка клієнтів і процедури кредитно-довідкових бюро на ефективність зареєстрованих на біржі комерційних банків Танзанії.

Методологія

У роботі використано поперечний (крос-секційний) дизайн дослідження для вивчення впливу використання звітів кредитно-довідкових бюро на ефективність зареєстрованих на фондовій біржі комерційних банків у Танзанії. Вибір такого типу дослідження доцільний, оскільки він дає змогу провести опитування окремих груп представників генеральної сукупності із застосуванням методу стратифікованої вибірки. До цільової вибірки дослідження включено 95 співробітників з різних комерційних банків, розташованих у м. Додома, а саме: Cooperative and Rural Development Bank (CRDB Bank), National Microfinance Bank (NMB), and Development Credit Bank (DCB). Стратифікацію здійснено на основі посадових обов'язків у підрозділах, а відбір респондентів із кожної страти здійснено за допомогою методу пропорційної випадкової вибірки. Також застосовано метод навмисної вибірки для добору ключових інформантів, а саме – топ-менеджерів вказаних банків. Метод навмисної вибірки дає змогу зосередитися на тих характеристиках генеральної сукупності, які становлять особливий інтерес дослідників, що допомагає їм відповісти на поставлені дослідницькі запитання.

Дані щодо обізнаності респондентів про вплив процедур, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, на показники ефективності кредитного портфеля обраних комерційних банків, зібрані за допомогою відкритих і закритих анкет-опитувальників. Змішаний підхід застосовано, оскільки без прямих запитань важко зібрати інформацію про думки та поведінку респондентів. У процесі опитування інтерв'юер використовував анкети-опитувальники, що містили закриті запитання і запитання на ранжування, у яких він фіксував відповіді респондентів (Saunders et al., 2009).

Для отримання більш розгорнутих оцінок фахівців щодо впливу процедур, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, проведені особисті інтерв'ю з респондентами. Ключових інформантів (у т. ч. менеджерів банків CRDB Bank, NMB та DCB) опитано за допомогою використання сценаріїв інтерв'ю. Дослідник особисто проводив інтерв'ю та записував відповіді.

У дослідженні застосовано як кількісний, так і якісний види аналізу. Для аналізу якісних даних, зібраних за допомогою сценаріїв інтерв'ю, застосовано контент-аналіз, що передбачало розробку тем на основі теорії й літератури. Кількісні дані проаналізовано за допомогою моделі множинної регресії впливу звітів кредитно-довідкових бюро на ефективність кредитних портфелів, зареєстрованих на біржі комерційних банків у Танзанії.

Використано таку модель регресії:

$$(Y) = \beta_0 + \beta_1 PrAcLo + \beta_2 QuCoPr + \beta_3 LoApPr + \varepsilon, \quad (1)$$

де: Y – ефективність кредитного портфеля;
PrAcLo – процедура отримання доступу до кредиту;
QuCoPr – процедури контролю якості;
LoApPr – процедури затвердження видачі кредиту;
 ε – збурення.

Результати дослідження й обговорення

У дослідженні використано множинний регресійний аналіз для визначення величини варіації залежної змінної – ефективності кредитного портфеля, – зумовленої впливом на неї трьох незалежних змінних: процедурою надання доступу до кредитів; процедурами контролю якості; та процедурами схвалення кредитів.

Згідно з наведеними у табл. 1 результатами, розрахований коефіцієнт детермінації (R^2) становить 97,4%, що свідчить про високу якість моделі. Це означає, що 97,4% варіації показників ефективності кредитних портфелів у банках CRDB Bank, NMB і DCB пояснюється незалежними змінними (процедура надання доступу до кредитів, процедури контролю якості та процедури схвалення кредитів). Решта 2,6% варіації показників ефективності кредитного портфеля, ймовірно, пояснюється факторами, які в моделі враховані не були.

Таблиця 1

Результати оцінювання моделі

Модель	R	R-квадрат	Скоригований R-квадрат	Стандартна похибка оцінки	Зміни статистик				
					Зміна R-квадрат	Зміна F	df1	df2	Знач. зміни F
1	.714a	.974	.374	1.780	.974	4.727	7	38	.000

а. Предиктори: (конст.) процедура надання доступу до кредитів, процедури контролю якості, процедури схвалення кредитів.

Джерело: власні розрахунки.

Для перевірки значущості регресійної моделі застосовано дисперсійний аналіз. Згідно з табл. 2, модель є значущою та підтверджує наявність зв'язку між ефективністю кредитного портфеля та незалежними змінними (процедурою надання доступу до кредитів, процедурами контролю якості та процедурами схвалення кредитів), оскільки значення р-рівня 0,000 менше ніж поріг значущості 0,05.

Таблиця 2

Результати дисперсійного аналізу

		Сума квадратів відхилень	Число ступенів вільності	Середній квадрат	F-критерій	Знач.
1	Регресійна	83.323	8	43.887	4.727	.000 ^b
	Залишкова	49.548	74	14.462		
	Загальна	132.871	82			
а. Залежна змінна: ефективність кредитного портфеля (портфель під ризиком, списані кредити і резерв сумнівних боргів)						
б. Предиктори: (конст.) процедура надання доступу до кредитів, процедури контролю якості, процедури схвалення кредитів.						

Джерело: власні розрахунки.

Як видно з даних у табл. 3, процедура надання доступу до кредитів має позитивний і значущий зв'язок з ефективністю кредитного портфеля в обраних комерційних банках Танзанії. Це підтверджено значенням р-рівня 0,000, що є меншим за порогове значення 0,05. Коефіцієнт для цієї змінної складає 0,835, що свідчить про те, що за умови незмінності інших факторів, удосконалення процедури надання доступу до кредитів у середньому призведе до збільшення ефективності кредитного портфеля на 83,5%.

Отримані результати також свідчать про те, що процедури контролю якості мали позитивний зв'язок з ефективністю кредитного портфеля ($\beta = 0,768$). Зв'язок значущий, оскільки значення р-рівня 0,002 менше, ніж поріг 0,05. Це вказує на те, що в середньому покращення процедур контролю якості на одиницю в результаті забезпечувало збільшення ефективності кредитного портфеля на 76,8%. Також виявлено позитивний зв'язок між процедурами схвалення кредитів та ефективністю кредитного портфеля ($\beta = 0,789$) на рівні значущості $p = 0,001$, що також нижче прийнятого порога р-рівня 0,05. Це вказує на те, що в середньому поліпшення процедур схвалення кредитів на одиницю зумовлює зростання ефективності кредитного портфеля на 78,9%.

Таблиця 3

Процедури кредитно-довідкових бюро і ефективність кредитного портфеля

Модель		Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Знач.
		B	Ст. похибка	Бета		
1	(Константа)	17.452	6.081		.906	.037
	Процедура надання доступу до кредитів	14.238	14.698	.835	.954	.000
	Процедури контролю якості	14.422	9.505	.768	.829	.002
	Процедури схвалення кредитів	15.834	12.397	.789	.705	.001

а. Залежна змінна: ефективність кредитного портфеля (портфель під ризиком, списані кредити і резерви сумнівних боргів).

Джерело: власні розрахунки.

Щодо позиції ключових респондентів щодо впливу процедур, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, на ефективність кредитних портфелів, зареєстрованих на фондовій біржі комерційних банків Танзанії, наведемо твердження одного з головних інформантів: «Що стосується отримання кредитів у нашому банку, є різні процедури, які відіграють фундаментальну роль у визначенні здатності клієнтів здійснювати свої виплати за кредитами». Інший ключовий інформант також додав: «У нас є процедури, які допомагають нашому банку контролювати якість, і це допомагає забезпечувати вчасне повернення кредитів».

Загалом процедури, що передбачають використання інформації з кредитно-довідкових бюро, зокрема процедури надання доступу до кредитів, процедури контролю якості та процедури схвалення кредитів, мали позитивний і значущий зв'язок із ефективністю кредитних портфелів у зареєстрованих на фондовій біржі комерційних банках CRDB Bank, NMB і DCB у Танзанії.

Результати цього дослідження збігаються з результатами Osoro et al. (2015), які досліджували вплив бюро кредитних довідок на показники ефективності банків у м. Елдорет, Кенія, з 2005 по 2011 рр. Osoro et al. (2015) виявили, що найбільша кількість дефолтів відбулась у 2008 р., а найменша – у 2010 р. (лише 15,9%). Дослідження також показало, що 96% забезпечених кредитів були довгостроковими. Крім цього, найвищий рівень неплатежів простежувався серед підприємств гуртової торгівлі – 41,6%, а гірничодобувні підприємства і постачальники електроенергії, газу та води мали найнижчий рівень неплатежів – 0,9%.

Висновки і рекомендації

Застосування процедур, що передбачають використання інформації з бюро кредитних довідок, мало значний вплив на ефективність кредитних портфелів у банках CRDB Bank, NMB та DCB, що підтверджує вирішальну роль кредитно-довідкових бюро у банківському секторі. Уряд Танзанії має тісно співпрацювати із зареєстрованими на фондовій біржі фінансовими установами, щоб забезпечити дотримання вимог законодавства, зокрема політики та процедур, які допомагають проводити скринінг та моніторинг клієнтів уже на початкових етапах кредитного процесу. Це охоплює перевірку фінансових показників потенційних позичальників за допомогою процедур, що передбачають використання звітів з кредитно-довідкових бюро, які можуть покращити якість ухвалення рішень у процесі надання кредитів. У майбутніх дослідженнях можна розширено проаналізувати вплив процедур, пов'язаних із використанням інформації з кредитно-довідкових бюро, на діяльність банків, зосередившись на порівнянні банків, які дотримуються вимог кредитно-довідкових бюро, і тих, які їх не дотримуються.

Список використаної літератури

- Allen, F., & Santomero, A. (1997). The theory of financial intermediation. *Journal of Banking & Finance*, 21(11-12), 1461-1485. [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(97\)00032-0](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(97)00032-0)
- Alloyo, P. (2013). *The effect of credit reference bureaus on the financial performance of commercial banks in Kenya* [Thesis for the degree of Master of Business Administration]. University of Nairobi Research Archive. <http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/60716>
- Beck, C. (2007). A communications model for knowledge sharing. In A. F. Salam & J. Stevens (Eds.), *Semantic web technologies and e-business: Toward the integrated virtual organization and business process automation* (pp. 237-254). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-59904-192-6.ch010>
- Bester, H. (1985). Screening vs. rationing in credit markets with imperfect information. *American Economic Review*, 75(4), 850-855.
- Chandler, G. G., & Coffman, J. Y. (1979). A comparative analysis of empirical vs. judgmental credit evaluation. *The Journal of Retail Banking*, 1(2), 15-26.

- Conning, J., & Udry, C. (2007). Rural financial markets in developing countries. In R. Evenson & P. Pingali (Eds.), *Handbook of agricultural economics* (Vol. 3, pp. 2857-2908). [https://doi.org/10.1016/S1574-0072\(06\)03056-8](https://doi.org/10.1016/S1574-0072(06)03056-8)
- de Meza, D., & Webb, D. C. (1987). Too much investment: A problem of asymmetric information. *The Quarterly Journal of Economics*, 102(2), 281-292.
- Diamond, D., & Rajan, R. (2001). Liquidity risk, liquidity creation, and financial fragility: A theory of banking. *Journal of Political Economy*, 109(2), 287-327. <http://doi.org/10.1086/319552>
- Ernst & Young. (2021). *Tanzania banking sector overview: A review of the 2020 calendar year*. <https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-tz/documents/ey-tanzania-banking-sector-report1.pdf>
- Freixas, X., & Rochet, J.-C. (1999). *Microeconomics of banking*. The MIT Press.
- Freimer, M., & Gordon, M. J. (1965). Why bankers ration credit. *The Quarterly Journal of Economics*, 79(3), 397-416.
- Gaitho, N. W. (2013). Role of credit reference bureaus on credit access in Kenya: A survey of commercial banks in Kenya. *European Scientific Journal*, 9(13).
- Gitahi, R. W. (2013). The effect of credit reference bureaus on the level of non-performing loans in the commercial banks in Kenya [Thesis for the degree of Master of Business Administration]. University of Nairobi Digital Archive. <http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/58832/The%20effect%20of%20credit%20reference%20bureaus%20on%20the%20level%20of%20non-%20performing%20loans%20in%20the%20commercial%20banks%20in%20Kenya.pdf?sequence=3>
- Kago, E. W. (2014). *The effect of credit reference bureau service on financial performance of deposit taking microfinance institutions in Kenya*. [Thesis for the degree of Master in Business Administration]. University of Nairobi Research Archive. <http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/75681deposit%20taking%20microfinance%20institutions%20in%20kenya.pdf?isAllowed=y&sequence=3>
- Kasanda, P., Marandu, M., & Hettich, T. (2013, April). *Progress to establishment of Tanzania's Credit Reference System*. Clyde&Co LLP. https://www.clydeco.com/clyde/media/fileslibrary/Publications/2013/Banking_Regulatory_Update_-_CRBs.PDF
- Kaugi, S. (2020). The relationship between credit reference bureau services and financial performance of the commercial banks in Kenya: A survey of commercial banks in Meru County (Doctoral dissertation). KeMU.
- Kimani, M. W. (2015). *Credit reference bureau strategy and loan performance at the commercial bank of Africa in Kenya* [Thesis]. University of Nairobi Research Archive. <http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/93695>

- Murimi, I. N. (2017). *The effectiveness of Credit Reference Bureau (CRB) on the provision of credit by commercial banks in Kenya* [Thesis for the degree of Master of Business Administration]. Chandaria School of Business. United States International University–Africa Digital Repository. <https://erepo.usiu.ac.ke/handle/11732/3395;jsessionid=E3A77069B0F4230270D6D3A2DE2C6060>
- Namara, E. (2011). *The role of financial institutions in savings mobilization: The case of Pride Microfinance Uganda Ltd.* Makerere University.
- Navajas, S., Conning, J., & Gonzalez-Vega, C. (2003). Lending technologies, competition and consolidation in the market for microfinance in Bolivia. *Journal of International Development*, 15(6), 747-770. <https://doi.org/10.1002/jid.1024>
- Ng'ang'a, M. (2015). *The effect of credit reference bureaus information sharing on non-performing loans in commercial banks* [Thesis for the degree of Master of Science]. University of Nairobi Research Archive. <http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/93950>
- Osoro, K. M., Nyolei, J., Rotich, I. C., & Odhiambo, L. (2015). Credit Reference Bureau (CRB) as a strategic control measure and its influence on the financial performance of commercial banks in Eldoret, Kenya. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS)*, 20(5), 44-64.
- O'Sullivan, A., & Sheffrin, S. M. (2003). *Economics: Principles in action*. Pearson Prentice Hall.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research methods for business students*. Printhead.
- Shisia, A., Marangu, W. N., & Omwario, B. (2014). An assessment of the contribution of Credit Reference Bureau Regulation towards mitigating credit risks in the Kenya's banking industry. *European Journal of Business and Management*, 6(14), 229-235. <https://iiste.org/Journals/index.php/EJBM/article/view/13352/13214>
- Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. *American Economic Review*, 71(3), 393-410. <https://pages.ucsd.edu/~aronatas/project/academic/Stiglitz%20credit.pdf>
- Tumusiime-Mutebile, E. (2011). *Introducing innovative services to meet credit needs in Uganda* [Speech]. BIS Central Bankers' Speeches. <http://www.bis.org/review/r081205c.pdf>

Отримано: 1 липня 2024 р.

Рецензовано: 15 липня 2024 р.

Рекомендовано до друку: 27 серпня 2024 р.